

Tuula Pasuri
sairaalapastori
HYKS, Töölön sairaala

inhimillinen tekijä

Kuoleman kohtaaminen traumasairaalassa

Kaiken hän on tehnyt kauniisti aikanansa, myös iankaikkisuuden hän on pannut heidän sydämeensä; mutta niin on, ettei ihminen käsitä tekoja, jotka Jumala on tehnyt, ei alkua eikä loppua. Saarnaaja 3:11

Työssäni sairaalapappina olen kohdannut kuolemaa lähes kolmekymmentä vuotta. Muistan hyvin ensimmäisen kuolevan potilaan, jonka luokse minua pyydettiin.

Olin nuori ja kokematon. Potilas oli keski-ikäinen, vakavasti sairas nainen. Olin tarkkaan miettinyt, miten hänet pitäisi kohdata. Olin saanut ohjeita, joiden mukaan toimia, mitä sanoa. Minua pelotti mennä hänen luokseen. Yllättäen tilanne oli aivan erilainen kuin olin kuvitellut. Keskustelu ei lähtenyt liikkeelle ennakoimistani aiheista. Sanojani ei tarvittu. Keskiössä olikin potilas: kaikki se, mikä hänelle oli tärkeää, mistä hän halusi puhua kuolemansa läheisyydessä. Sielunhoitajana tehtäväni oli asettua rauhassa hänen rinnalleen ja kuunnella. Olikin kysymys hänestä, ei minusta tai siitä, mitä

osaan sanoa. Kuoleva ihminen itse kertoi, mitä kuolema hänelle merkitsee ja miten hän haluaa sen kohdata. Minulle selvisi, että olen tässä häntä varten. Vastoin ennakoajatuksiani ei myöskään syntynyt paineita pyytää Jumalaa erikseen paikalle. Luotin, että

hän oli jo siinä, meidän kanssamme tuossa hetkessä. Pelkoni tilanteen hallitsemisesta oli ollut turha: tilannetta ei voinut hallita. Etukäteen ei voinut tietää, mitä on edessä. Jokainen ihminen on erilainen, niin kuoleva ihminen kuin sielunhoitajakin. Kuoleva kertoo tarinaansa, sielunhoitaja antaa tilaa. Siitä syntyy vuorovaikutus, jota ei voi ennakoida ja johon ei ole valmista kaavaa käsikirjassa.

Kuolema kohtaa yhtäkkiä

Nykyisessä työpaikassani kuolemaan ei yleensä voida valmistautua. Se tulee yhtäkkiä ja traumaattisesti keskelle jokapäiväistä elämää. Sitä edeltää joko yllättävä sairaskohtaus tai onnettomuus. Sairaalan teho-osastolle saattaa tulla nuori äiti, joka on saanut pahan aivovaurion, jota ei voida

leikkauksesta huolimatta parantaa tai liikenneonnettomuudessa niin vakavasti loukkaantunut nuori, ettei häntä voida pelastaa. Kuolevan ihmisen sijaan keskustelut käydään omaisten kanssa. Niissä joudutaan pohtimaan myös elämää ylläpitävien hoitojen lopettamiseen ja elinluovutukseen liittyviä tunteita.

Traumasairaalassa kuolemaan liittyviä keskusteluja leimaa usein kiire. Omaiset ovat rientäneet sairaalaan tapaamaan kriittisessä tilassa olevaa läheistään. Paikalla saattaa olla koko perhe: lapset, aviopuoliso, sisarukset, vanhemmat. Potilas on yleensä tajuton. Hän makaa teho-osastolla monenlaisiin teknisiin laitteisiin kiinnitettynä. Lääkäri kertoo heille, mikä tilanne on ja mitä on odotettavissa.

Omaiset ovat järkyttyneitä ja neuvottomia. Heillä on paljon kysymyksiä. He eivät tahdo uskoa tapahtunutta todeksi. On käsittämätöntä, että juuri äsken ihan tavallisissa kotitöissä ollut äiti makaa hengityskoneessa, niin lähellä ja niin tavoittamattomissa, tai kavereiden luokse käymään lähtenyt poika ei koskaan enää tule takaisin kotiin vanhempiensa luokse. Monenlaiset syyllisyydentunteet ja ahdistukset saattavat vallata mielen. Olisiko onnettomuus vältetty, jos olisi toimittu toisin? Miten niin tärkeä ihminen voi yhtäkkiä vain kuolla? Mistä tässä elämässä oikein on kysymys? Kaikelta tuntuu pohja putoavan pois. Elämän hallitsemattomuutta on mahdoton käsittää.

Luopumisen tuska

Omaiset haluavat tavata vielä rakkaansa, sanoa jäähyväiset, olla läsnä kuoleman hetkellä. He haluavat pitää kädestä, silittää poskea, halata ja itkeä. Kaikki tapahtuu vieraassa ympäristössä ja ihan liian nopeasti. Jo konkreettinen luopuminen omaisesta on tuskallista. Ei häntä haluta jättää teho-osastolle koneiden keskelle. Juuri äsken on vasta kuultu onnettomuudesta ja nyt on jo hyvästeltävä.

Kyky sietää ahdistusta ja kaoottisuutta on tarpeen

Samaan hetkeen voi tulla yllättävä ehdotus elinten luovuttamisesta. Se voi tuntua vaikealta ja tunkeilevalta kysymykseltä. Pelkkä asian esille ottaminen saattaa olla omaisille hyvin ahdistavaa. Vaadittaisiin paljon enemmän aikaa pelkästään sen tosiasian ymmärtämiseen, että he joutuvat luopumaan läheisestään.

Elinluovutuksella on kuitenkin kiire. Se on pakko ottaa esille herkässä tilanteessa. Jos potilaalla on elinluovutustestamentti tai asiasta on keskusteltu hänen kanssaan etukäteen, on päätös yleensä selkeä. Epäselvissä tilanteissa on tärkeää saada keskustella asiasta rauhassa.

Omaisten kannalta on merkityksellistä, että luovutus on perusteltu ja oikeaksi koettu. He saattavat pohtia hyvin tarkkaan, mitä heidän rakkaastaan siirtyy toiseen ihmiseen elimen kautta tai voivatko he antaa ollenkaan omaistaan leikeltäväksi. Tunne vapaaehtoisuudesta ja toiselle ihmiselle annettavasta lahjasta auttaa luovuttamisessa: joku toinen voi jatkaa elämäänsä heidän rakkaansa antaman lahjan avulla. Se saattaa tuoda vähän lohtuakin kuoleman hetkeen. Läheisen kuolema ei ehkä sittenkään ollut täysin turha.

Elämää ylläpitävien hoitojen lopettaminen ja elinluovutuksen jälkeen tapahtuva teknisistä laitteista irrottaminen herättävät kysymyksiä kuoleman hetken määrittämisestä. Omaiset voivat miettiä, milloin potilas on oikeasti kuollut ja voisiko hän kuitenkin vielä selvitä, jos hoitoja jatkettaisiin laitteiden avulla.

Koska potilas itse ei voi ilmaista toivomustaan oman elämänsä suhteen, on tärkeää, että omaiset saavat hyvin perusteltua tietoa tilanteesta. Heidän on voitava ymmärtää, että ratkaisu ei ole heidän käsissään eikä heidän vastuullaan. Omaisten kanssa keskustellaan, heitä kuullaan. Hoitava lääkäri tekee päätöksen. Vaikka päätöksen hyväksyminen voi olla vaikeata, sen selvyys tuo turvallisuutta: kaikki mahdollinen on yritetty, muuta ei voitu. Ei tarvitse jossitella tai tuntea syyllisyyttä jälkeensä. Raja on tullut vastaan.

Ammattilaisellakin on tunteet

Koska kuolema on traumasairaalassa luonteeltaan yllättävä ja järkyttävä, tarvitaan sen kohtaamiseen kaikki se elämäkokemus, mitä itse kullekin työntekijälle on kertynyt. Kyky sietää ahdistusta ja kaotisuutta on tarpeen. Vankka ammattitaito jokaisella erikseen omalla alueellaan on ensiarvoisen tärkeää.

Omaiset kertaavat uudelleen ja uudelleen tapahtunutta, he purkavat tuskaa, avuttomuutta ja

ahdistusta. He ovat täynnä kysymyksiä. Heitä on kuunneltava ja heidän kysymyksiinsä on pyrittävä vastaamaan. He tarvitsevat tietoa ja tukea. Henkilökunnalta vaaditaan rauhallisuutta, levollisuutta ja käsillä olevaan hetkeen pysähtymistä. On muistutettava itseään, että erilaisten tunteiden ilmaiseminen on osa suruprosessia ja viitoittaa tietä eteenpäin. Sille on annettava aikaa ja tilaa edes hetkeksi. Annettu aika saa omaiset tuntemaan itsensä arvokkaiksi kaaoksen keskellä. Sellainen kokemus ei unohdu koskaan.

Myös henkilökunta tuntee erilaisia tunteita. Yhden ihmisen kuolema koskettaa eri lailla kuin toisen. Oma elämäntilannetta lähelle tulevaa kuolemaa on ehkä vaikeampi kohdata kuin jotain toista, jonka voi pitää etäämmällä. Olemmehan ihmisiä, joilla jokaisella on oma elämän historiansa ja omat elämän kokemuksensa. Ne tekevät meidät jokaisen ainutlaatuisiksi ammattimme edustajiksi.

Omat tunteensa on hyvä tunnistaa, jotta ne eivät pääsisi liian suureen rooliin ja veisi ammattillisuuden tuomaa etäisyyttä työtilanteesta. Niitä kannattaa myös oppia ymmärtämään ja hyväksymään, sillä ne tekevät meidät ihmisiksi. Tunteista on joskus myös hyvä puhua toisille. Kukaan meistä ei ole täydellinen kone, vaikka ammatti olisikin hyvin vaativa ja haasteellinen. Olisi käsittämätöntä, jos päivittäin eteen tulevat traumaattiset tilanteet eivät herättäisi mitään tunteita. Myös lääkäri voi itkeä ja tarvita halausta. On tärkeää, että joku näkee meidät siinä, missä olemme oikeasti ja että ympärillämme on toisia samanlaisia, oikeita ihmisiä. Ammatillisuus ja ihmisyyys eivät ole toistensa vastakohtia, päinvastoin.

Aikaa kuuntelemiseen

Vaikka kuolemaan valmistautumisesta ei nykyisin työssäni puhuta kovin paljon, pohditaan kuitenkin sen kohtaamista paljon. Merkitystä on sillä, keitä olemme kohdatessamme tukea tarvitsevia ihmisiä. Mitä enemmän tunnistamme puutteita ja vahvuuksia itsessämme, sitä enemmän tulee tilaa toiselle. Aikaa ei kulu sen miettimiseen, mitä osamme sanoa tai tehdä, vaan kuuntelemiseen, mitä kuolevaa lähellä oleva ihminen haluaa kertoa. Me koetamme auttajina luoda tilaa, jossa hänellä on rohkeutta ja luottamusta kertoa oma tarinansa, omat toiveensa ja pelkonsa. Jos niin tapahtuu, hän ei enää ole niiden kanssa yksin. Joku on nähnyt hänet ja ottanut todesta juuri siinä, missä hän on. Se on armoa. ■